

УДК 94(477.8)

Світлана Давидович

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВА СФЕРА ПРИКАРПАТСЬКОГО СЕЛА ПЕРІОДУ "ЗАСТОЮ"

У статті охарактеризовано складову соціальної сфери села періоду "розвинутого соціалізму" – побутовий комплекс, до якого входило житлово-комунальне господарство, транспорт, торгівля, служба побуту.

Ключові слова: Івано-Франківська область, село, соціальна політика, побут, дефіцит.

Реалізація сучасної державної політики на селі потребує врахування історичного досвіду попередніх століть. Соціально-економічний розвиток Прикарпаття у новітню добу має вагомий напруження. Історико-регіональні дослідження покликані сприяти виявленню чинників, які змінили усталену систему господарювання, взаємовідносини власності. Івано-Франківська область вирізняється серед західних областей України зональною специфікою, відмінністю природно-кліматичних умов (гірська, пригірська і низинна місцевість), особливостями економічного розвитку. Врахування досвіду минулого гарантує здійснення державного курсу без запровадження ризикованих економічних експериментів, виснаження природних ресурсів і соціальних катаклізмів.

Історико-аграрні процеси, що проходили на українських землях і в досліджуваному нами регіоні, охарактеризовано в окремих дослідженнях – В. Барана [1], М. Вівчарик [2], Р. Вепріва [3], Н. Жулканич [4], О. Малярчука [5], Г. Сургая [6] та інших. У вказаних працях дослідники ґрунтовно аналізують еволюцію радянської соціально-економічної політики, її пріоритети, характерні риси соціалістичної економічної моделі. Однак, ціла низка питань потребує свого вивчення і узагальнення.

Мета статті – охарактеризувати становлення побутової інфраструктури прикарпатського села у 60–80-ті рр. XX ст.

Об'єкт дослідження – соціально-економічна політика радянської влади.

Предмет – особливості реалізації державної програми соціального розвитку в умовах Івано-Франківщини.

У 60–80-ті рр. XX ст. зміст соціальної політики партійно-радянської влади не змінився – в його основі, як і раніше, були розподільчі відносини та централізоване адміністративне регулювання. Підвищення ефективності економіки дозволило посилити увагу до соціальних проблем. Зміни, які відбулися у цій сфері упродовж досліджуваного періоду, свідчать про те, що рівень життя людей значно покращився у порівнянні із повоєнними роками. Радянська влада концентрувала основні зусилля на подальшій індустріалізації західноукраїнського регіону та зміцненні колгоспно-радгоспної моделі господарювання у сільському господарстві, а соціальна програма фінансувалася за залишковим принципом. Водночас, інфраструктура побуту була покликана забезпечувати матеріальні умови життя населення. Як свідчать архівні матеріали, розвиток підприємств місцевої промисловості, соціально-культурні установи фінансувалися переважно з місцевих бюджетів.

Покращенню умов життя населення сприяли гарантована оплата праці колгоспникам, інтенсивне житлове будівництво, удосконалення соціально-побутової інфраструктури. Інформація щодо потреби у житловій площі на Калуському хіміко-металургійному комбінаті станом на початок 1971 р. і об'ємів капітальних вкладень на спорудження об'єктів промислового і культурно-побутового призначення на Калуському хіміко-металургійному комбінаті (в млн крб.) подано у таблицях 1–2.

Таблиця 1

Роки	Загальна кількість працівників	Загальна потреба в житлій площі – тис. м ²	Фактично наявна жила площа – тис. м ²	Забезпечення в середньому члена сім'ї – м ²	Загальний недостаток жилої площі – тис. м ²
1965	3166	60,9	40,2	5,6	20,7
1966	4144	79,7	53,4	5,7	26,3
1967	6015	115,7	69,7	5,1	46,3
1968	8291	159,5	87,3	4,6	72,2
1969	9652	185,7	93,1	4,3	92,6
1970	10800	207,8	106,6	4,3	101,1
1971	11000	Згідно плану мало бути введено 12974 м ²			

[7, арк. 181].

Таблиця 2

Об'єми капітальних вкладень на спорудження об'єктів промислового і культурно-побутового призначення на Калуському хіміко-металургійному комбінаті (в млн крб.)

Показники	Згідно затвердженого проекту	П'ятирічки		Відхилення
		1966–1970 рр.	1971–1975 рр.	
Капітальні вкладення з них:	713,5	161,0	236,6	+ 77,6
А. Промисловість	558,2	140,7	221,72	+ 81,02
Б. Житлокультпобут, в тому числі:	152,3	20,3	14,88	-5,42
1. житлове будівництво	108,8	12,5	12,05	-0,45
удільна вага у %	15,24	7,77	5,1	X
2. комунальне будівництво	29,9	2,7	2,43	-0,37
удільна вага у %	4,2	1,68	1,03	X

[7, арк. 188].

У житловому будівництві продовжувала домінувати тенденція до кількісних, а не якісних показників з мінімальним набором зручностей. На зміну п'ятиповерховій забудові міст і містечок, так званим "хрущовкам", приходять шести-дев'ятиповерхове та приватне. Сформувався і набув широкого розповсюдження новий вид послуг – будівництво і ремонт житла на замовлення населення. Розширення обсягів будівництва прискорило перехід від комунального житла ("комуналок") і гуртожитків – до невеликих квартир сімейного типу [3, с. 132].

В області була створена потужна будівельна промисловість. Основна частина освоєваних коштів припадала на трести "Нафтогазбуд", "Хімметалургбуд", "Прикарпатжитлобуд". У 1966 р. будівельні і монтажні роботи вели 44 загальнобудівельні та спеціалізовані організації, у 1977 р. – 61. Житлове і промислове будівництво здійснювали спеціалізовані комбінати "Івано-Франківськпромбуд", трести "Західхімпромонтаж", "Прикарпатжитлобуд", "Прикарпатспецбуд", обласна міжколгоспна будівельна організація [8, арк. 8]. Трести і підпорядковані їм організації постійно критикувалися партійним керівництвом "за неритмічність і не справляння зі встановленими завданнями. У 1968 р. чотири із шести будівельних управлінь і, в цілому трест "Прикарпатжитлобуд", не виконали семимісячного плану підрядних робіт введення у дію житлової площі і завдань із підвищення продуктивності праці, допущено відставання у будівництві дитячих садків, клубів, об'єктів торгівлі та комунального господарства" [9, арк. 1].

Водночас з інтенсивним житловим будівництвом удосконалювалася соціально-побутова інфраструктура, головним чином в Івано-Франківську і районних центрах. Значно розширювалася система побутового обслуговування сільського населення. Станом на 1 жовтня 1975 р. в усіх колгоспах і радгоспах області організовано будинки побуту – 58 та комплексні приймальні пункти – 212 [10, арк. 177]. Розвивалися такі нові види обслуговування, як ремонт побутової техніки, транспортних засобів, хімчистки одягу, прання білизни, фотоательє, прокатні пункти. Особливо незадовільним було побутове обслуговування у невеликих селах. Наданням відповідних послуг займалися спеціалізовані підприємства – побутокмбінати, які структуру своєї діяльності не змінювали роками. Схожа ситуація спостерігалася й у республіці.

Радіофікація і телефонізація "неперспективних сіл" відбувалася вкрай повільно. Упродовж 1975 р. в області встановлено лише 11 тис. радіоточок, 3300 телефонів, з них 1500 у сільській місцевості [11, арк. 108]. Актуальним залишалося питання суцільної електрифікації сіл і приміських будинків. У архівних матеріалах наводиться різна чисельність. У листі міністру енергетики і електрифікації УРСР А. Макухину секретар Івано-Франківського обкому КПУ В. Добрик вказував, що в області станом на 1 січня 1973 р. нараховувалося майже 6,5 тис. неелектрифікованих будинків. Це викликало цілу низку скарг мешканців сіл. Обком КПУ просив виділити у 1973 р. 0,8 млн крб. капітальних вкладень. В іншому документі зафіксовано, що "у відповідності з проведеною в районах інвентаризацією, станом на 1 січня 1973 р. у неколективізованих селах області нараховується 3,8 тис. житлових будинків, з яких згідно з висновками сільрад та райвиконкомів – 2,3 тис. будинків підлягає електрифікації. Для цих будинків необхідно збудувати 197 км низьковольтних електроліній" [12, арк. 52, 54].

Однією із проблем комунального облаштування сіл залишалася їх газифікація, що розпочалася з 1961 р., і відбувалася швидкими темпами. У Івано-Франківській області питома частка газифікованих сіл на середину 1990-х рр. становила 32–39 %. Порівняно з 3 % від газифікованих сіл Одещини та Херсонщини, що вважалося низьким показником [4, с. 24].

З інформації про хід виконання постанови ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР № 241 "Про заходи по комплексному розвитку місцевої промисловості Української РСР на 1971–1975 рр." від 4 червня 1971 р. дізнаємося про те, що у 1972 р. обласне управління місцевої промисловості здійснило низку заходів із удосконалення технологій. Через незадовільне матеріально-технічне постачання, включення у план виробництва понад 10 млн крб. безнатурного валу, 7 підприємств і в цілому управління місцевої промисловості, не виконало річного плану реалізації на 4,5 млн крб. Населенню "недодано": оцинкованого посуду – 433 т, товарів побутової хімії на 175 тис. крб., іграшок – 615 тис. крб., скоб'яних виробів – 404 тис. крб. і т. д. У минулому році на підприємствах, що виготовляли продукцію народного споживання, проведена робота із нарощування потужностей. Побудовані і здані в експлуатацію: Надвірнянський молокозавод, Косівський сирзавод, Коломийський хлібокомбінат, Івано-Франківський м'ясокомбінат, цех Отинянської меблевої фабрики і ялинкових прикрас Івано-Франківського хімзаводу, велося будівництво Калуського молокозаводу, цеху хромових товарів Івано-Франківської шкіряної фірми, холодильника Коломийського м'ясокомбінату, цеху ширвжитку та ракеток Болехівського лісокомбінату, меблевого цеху Кутського лісокомбінату та низки інших об'єктів [13, арк. 17].

На початок 1970-х рр. реконструйовано Івано-Франківську трикотажну і Коломийську гардинну фабрики, Івано-Франківський міський молокозавод та будувалися Івано-Франківський хлібокомбінат, Долинський харчкомбінат, Долинська бавовно-прядильна фабрика, понад 200 підприємств побутового обслуговування населення. Це давало можливість збільшити загальний обсяг виробництва товарів народного споживання, у порівнянні з минулою п'ятирічкою, більш як у 1,5 рази, обсяг реалізації побутових послуг населенню удвічі [13, арк. 20]. Питома вага товарів масового вжитку в загальному обсязі виробництва області у 1974 р. становила 33 %. В окремих галузях промисловості Івано-Франківської області: лісовій і деревообробній – 45 %, легкій – 66 %, харчовій – 70 %, місцевій – 72,3 % [14, арк. 109].

На виконання постанови ЦК КПУ і РМ УРСР №241 міськкоми і райкоми партії, міськрайвиконкоми, обласне управління місцевої промисловості провели роботу, скеровану на подальше розширення виробничих потужностей, асортименту і покращення якості продукції. За роки п'ятирічки на виробництві впроваджено 10 конвеєрних ліній, встановлено понад 120 одиниць технологічного устаткування, освоєно 160 нових видів виробів. З метою дальшого удосконалення управління виробництвом, проведено укрупнення дрібних підприємств та цехів і на їх основі створено Коломийське металообробне та Долинське швейне об'єднання. Більшість із заходів, накреслених постановою бюро обкому партії, виконано.

На Тисменицькій меблевій фабриці встановлено напівавтоматичну лінію для фанерування меблів, шліфувальні напівавтомати, на Рожнятівській меблевій фабриці – лаконаливну машину і поточну лінію із виготовлення м'яких елементів меблів, на Коломийському металозаводі – напівавтоматичну лінію металічної оцинкованої посуду і т. д. [10, арк. 91]. Управління місцевої промисловості не справлялося із завданнями, доведеними контрольними цифрами п'ятирічки. Інформація щодо виконання завдань з виробництва промислової продукції підприємствами обласного управління місцевої промисловості на 1971–1975 рр. подана у таблиці 3.

Таблиця 3

	1971 р.		1972 р.		1973 р.		1974 р.		1975 р.	
	Зав-дання	Вико-нано	Зав-дання	Вико-нано	Зав-дання	Вико-нано	Зав-дання	Вико-нано	Зав-дання	Вико-нано
Вал. об'єм млн крб.	41	39,6	48	39,5	56	44,4	64	47,5	73	50
Іграшки	1,8	1,8	1,98	2,07	2,48	2,8	2,65	2,59	2,8	3,2
Меблі	3,03	3,03	3,28	3,5	3,55	3,7	4,08	3,76	4,6	4,0
Побутова хімія	5,23	5,67	6,18	5,45	6,5	5,8	7,1	5,94	8,0	6,54
Художні промисли	1,6	2,8	3,25	3,17	3,4	3,6	3,6	3,5	4,0	3,7
Сувенірні вироби	0,5	0,4	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3
Посуд в т	4,4	4,2	4,5	4,2	5,0	4,5	5,0	5,56	5,0	4,56
Синтетичні засоби т	0,73	0,09	1,35	0,84	1,35	1,1	1,35	0,92	1,35	1,25

[10, арк. 85].

У восьми гірських районах Івано-Франківської області до вересня 1973 р. залишалося 89 неколективізованих сіл із населенням 108,2 тис. осіб. Із числа працездатного населення – 53,6 тис., тільки 25,4 тис. працювало у державних підприємствах і організаціях, а більше 16 тис. займалося кустарним виробництвом і в особистому підсобному господарстві [15, арк. 52]. У пошуках заробітку частина населення традиційно виїжджала на сезонні роботи за межі області. Зароблені кошти відкладалися на ощадні книжки, а також використовувалися на придбання вітчизняних автомобілів, спорудження приватних будинків, скуповування ювелірних прикрас і коштовного каміння. За роки радянської влади вживалися дієві заходи із розвитку підприємств місцевої, харчової промисловості, художніх промислів. Це дозволило частково вирішити питання зайнятості працездатного населення.

У довідці за підписами завідувача відділом легкої, харчової промисловості і торгівлі обкому партії М. Заміховського та інструктора Ю. Шостака зазначалося, що "в роботі управління місцевої промисловості в питаннях забезпечення завдань десятої п'ятирічки мали місце істотні недоліки. Із дев'яти – п'ять підприємств і в цілому управління, не виконували завдань п'ятирічки по темпах росту обсягів виробництва, всього не додано продукції на 4,3 млн крб. Управлінням повільно вирішувалося питання збільшення виробництва продукції із місцевої сировини. Її питома вага в загальному обсязі виробництва становила 3,9 %" [16, арк. 46–47].

Автомобільний транспорт займав усе більш важливе місце. Автобус перетворився на основний вид міського і сільського транспорту. Сполучення між віддаленими гірськими селами, а також розташованими на значній відстані від райцентрів, здійснювалося із постійними перебоями. Приміські лінії з початку 1970-х рр. почали обслуговувати угорські дизель-поїзди, названі у народі "Червона рута". Великим залізничним вузлом став Івано-Франківськ, через нього почали курсувати міжнародні експresi Варшава – Бухарест і Перемишль – Чернівці. Обласний центр отримав пряме сполучення з Києвом і Москвою, Мінськом і Одесою, Львовом і Чернівцями. З аеропорту м. Івано-Франківська пролягли повітряні лінії до багатьох міст країни та за кордон.

Згідно з даними офіційної статистики, якою широко користувалася партійна пропаганда, у 1971–1980 рр. грошові витрати держави на підвищення матеріального добробуту громадян в абсолютних показниках зросли майже удвічі. Якщо проаналізувати структуру державних інвестицій за галузями господарства, то простежується зовсім інша тенденція – в абсолютних показниках капіталовкладення на соціальні програми зросли, проте їх питома вага у загальних витратах знизилася. Упродовж 1966–1970 рр. капітальні вкладення у розвиток галузей групи "Б" становили 5,3 % усіх інвестицій, у наступній п'ятирічці вони знизилися до 4,8 %. У житловому будівництві відповідно з 17,2 % – до 15,3 %, у спорудженні торговельних, комунальних та інших соціально-культурних підприємств – з 15 % – до 14,8 % [17, с. 233].

У галузі торговельного обслуговування населення області здійснено низку заходів, які забезпечили виконання планів із товарообігу. Зокрема, значно розширено торгові площі магазинів. Розвивалася мережа підприємств громадського харчування. У середині 70-х рр. XX ст. перевиконувалися планові завдання із відкриття магазинів, цехів напівфабрикатів та кулінарної продукції, реконструкції і будівництва підприємств із випуску безалкогольних напоїв і ковбасних виробів. Характеризуючи розвиток торгівлі області, зазначимо, що як виробництво, так і реалізація товарів широкого вжитку зросли. Поряд з цим намітилася тенденція до зміни підпорядкування підприємств, які розташовувалися довкола обласного центру на території районів – безпосередньо м. Івано-Франківську. На нашу думку, обласні владні структури бажали мати більшу вигоду від заводів і фабрик для розбудови міста, а не довколишніх сіл.

Необхідно зупинитися на тому, що органи внутрішніх справ (виконуючи постанову Ради Міністрів УРСР № 612 від 4 грудня 1970 р.), вживали заходів, скерованих на виявлення, попередження і припинення фактів скуповування окремими особами хліба і хлібобулочних виробів для "згодування худобі та птиці" [18, арк. 14]. З метою надання практичної допомоги периферійним органам внутрішніх справ в організації цієї роботи, працівники МВС УРСР здійснювали виїзди в окремі області, в тому числі – Івано-Франківську. Вони "вживали активні заходи оперативного характеру із виявлення осіб, котрі з метою придбання хлібопродуктів для відгодівлі худобі та птиці, щодня відвідували декілька магазинів, примушували займатися цим членів своїх родин, а також вступали у змови з продавцями і купували у них хліб у великій кількості". Таких осіб притягалося навіть до кримінальної відповідальності, а в більшості випадків – матеріали передавалися на розгляд адміністративних комісій виконкомів місцевих Рад депутатів трудящих і проводилися товариські суди. У республіканських "інформаціях" Івано-Франківська область фігурувала другою, після Харківської [18, арк. 15].

Значна частина товарів "ширпотребу" була низької якості і не знаходила належного збуту. Типова для радянського магазину ситуація – товар нібито був, а купити нічого. Дефіцитні товари, особливо імпортного виробництва, необхідно було купляти "з-під прилавка". Влада намагалася

вивчати потреби населення на різні категорії товарів, створювалися різні міжвідомчі, місцеві й міжрегіональні комісії, які аналізували попит. На великих виробничих об'єднаннях ("Прикарпатліс", хутровій фабриці "Тисмениця") почали влаштовувати виставки-продажі товарів підвищеного попиту, зустрічі представників промисловості зі споживачами, оптові ярмарки з продажу товарів тощо. План виробництва на наступний рік формувався з урахуванням результатів купівлі і продажу, укладених договорів між оптовими базами торгівлі, роздрібними торговельними підприємствами, з одного боку, і промисловими підприємствами, об'єднаннями, фірмами, з другого [19, арк. 10].

Повсюдний дефіцит набирив усе більших масштабів і в сільських магазинах (сільмагах), особливо віддалених сіл, бракувало елементарних товарів. Поїздки мешканців сіл до обласних центрів за покупками і навіть у Київ чи в Москву, стали типовим радянським явищем. Враховуючи труднощі із постачання населення окремими продуктами харчування, Міністерством торгівлі СРСР у 1980 р. були застосовані "єдині норми відпуску товарів в одні руки": хліба печеного – не більше 2 кг, хлібобулочних виробів – 0,5 кг, крупи – 1 кг, муки – до 3 кг, макаронних виробів – до 1 кг, цукру – 0,5–1 кг і т. д. У м. Києві "в одні руки" продавалося: масла рослинного – до 1 кг, тваринного – 0,5 кг, сирів твердих – 1 кг, ковбасних виробів – до 1 кг, м'яса – до 2 кг, яєць – до трьох десятків і т. д. [19, арк. 11].

Одночасно із проблемами, пов'язаними із виробництвом сільгосппродукції, чи не більш актуальним було її належне зберігання. Матеріальна база для довготермінового зберігання овочів і картоплі в області знаходилася у незадовільному стані. З урожаю 1983 р. в організаціях державної торгівлі у буртах зберігалось 32 % овочів і 19 % картоплі, у споживчій кооперації – 45 % продукції. За час зберігання втратили товарну якість і були списані, або використані як корм худобі – 3,3 тис. т овочів, 2,2 тис. т картоплі і т. д. Миськрайвиконкоми, обласні торговельні організації не приділяли належної уваги будівництву сховищ. На Івано-Франківському плодокombінаті не було введено у дію охолоджуване овочесховище на 6 тис. т. В управлінні громадського харчування облвиконкому не побудовано охолоджувані цехи солінь і переробки плодooвочів та картоплесховище, у системі облспоживспілки – сім картоплесховищ, фруктосховище і квасильно-засолочний пункт, які були заплановані ще на 1981–1984 рр. [20, арк. 72].

У цей період почала загострюватися проблема із забезпеченням населення м'ясомолочними продуктами, овочами, фруктами. Зросла диференціація у споживанні продуктів харчування у сім'ях з різним соціальним статусом і прибутками. У зв'язку з недопоставками відчувався гострий дефіцит трикотажних, хутрових виробів, товарів дитячого асортименту, електротоварів, взуття, канцтоварів, миючих засобів, постільної білизни і т. д. Помітне місце у житті громадян стало займати споживання алкогольних напоїв та самогоніваріння. Після сумнозвісного 1 червня 1985 р. – "атаки на алкоголізм", невіршеність соціальних проблем загострилася. Зросла кількість вбивств і замахів, тяжких тілесних пошкоджень, крадіжок державного, громадського і особистого майна [21, арк. 53].

Загалом, з боку держави вживалися численні заходи, які сприяли підвищенню життєвого рівня і покращенню побуту громадян. Упродовж 1965–1985 рр. середньомісячна зарплата робітників і службовців республіки зросла більш ніж удвічі. За рахунок громадських фондів споживання проводилися заходи щодо збільшення виплат населенню. Значна їх частина йшла на отримання безкоштовної освіти, на розвиток охорони здоров'я, культурного і побутового обслуговування. З 1970 р. виплати і пільги, отримані населенням республіки з громадських фондів споживання, виросли удвічі. У 1985 р. середньомісячна зарплата становила 174 крб., а з урахуванням виплат і пільг з громадських фондів споживання – майже 250 крб. [17, с. 232].

Необхідно врахувати те, що одночасно діяли приховані інфляційні механізми, а на споживчому ринку постійно зростали ціни. Зростання зарплатні не закріплювалося збільшенням товарів і послуг. Значна частина товарів широкого вжитку була низької якості, усе більшого розмаху набирив хронічний дефіцит. Ілюзію забезпеченості громадян створювали гроші, частина з яких осідала в ощадкасах. Упродовж 1965–1985 рр. в УРСР збереження населення збільшилися з 6,4 – до 63,7 млрд крб. Однак у 1965 р. річний товарообіг був майже утричі більшим, ніж залишки внесків населення в ощадкасах, натомість через два десятиріччя невикористані збереження перевищували річний товарообіг на 13 % [17, с. 234]. Це призводило до масових зловживань у системі торгівлі, спекуляції, розвитку "чорного ринку" і "тіньової економіки".

Таким чином, історія розвитку соціально-побутової сфери Івано-Франківщини з другої половини 60-х – до кінця 80-х рр. ХХ ст. засвідчує, що загалом заходи держави скеровувалися на підвищення життєвого рівня і поліпшення добробуту населення. Незважаючи на постійні декларації влади щодо пріоритетності соціальної сфери, державні служби побуту, транспорту, торгівлі, житлово-комунального господарства могли забезпечувати лише мінімум благ для громадян.

За умов наростаючої економічної кризи, незадовільний стан на споживчому ринку країни став однією із найбільш гострих проблем суспільства. Умови життя населення Івано-Франківщини були неадекватні його внеску у формування індустріальної потужності та військово-промислового

комплексу країни. Зниження ефективності економіки країни у другій половині 80-х рр. ХХ ст. призвело до зростання загального дефіциту предметів споживання, загострили ситуацію із забезпеченням населення товарами широкого вжитку.

Список використаних джерел

1. Баран В. К. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.) / В. К. Баран. – Л.: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. – 670 с.
2. Вівчарик М. Українське село: етнонаціональний вимір (70-ті – середина 90-х рр.) / М. Вівчарик. – К.: [б. в.], 1998. – 199 с.
3. Вепрів Р. В. Сільське господарство західних областей України: провідні тенденції та особливості розвитку (1964–1991 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України" / Р. В. Вепрів. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – 20 с.
4. Жулканич Н. М. Аграрні перетворення в областях Українських Карпат (друга половина 60-х рр. ХХ – початок ХХІ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 "Історія України" / Н. М. Жулканич. – К., 2009. – 39 с.
5. Малярчук О. М. Тоталітаризм проти західноукраїнського села / О. М. Малярчук. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. – 228 с.
6. Сургай Г. Сільське господарство України: уроки минулого і сучасний аграрний курс / Г. Сургай. – К.: Либідь, 1991. – 180 с.
7. Держархів Івано-Франківської області, ф. П-1, оп. 1, спр. 3611, арк. 243.
8. Там само, спр. 3676, арк. 176.
9. Там само, спр. 3584, арк. 141.
10. Там само, спр. 4119, арк. 194.
11. Там само, спр. 4443, арк. 145.
12. Там само, спр. 3814, арк. 100.
13. Там само, спр. 3800, арк. 48.
14. Там само, спр. 4019, арк. 191.
15. Там само, спр. 3815, арк. 152.
16. Там само, спр. 4566, арк. 189.
17. Саржан А. О. Зміни в соціально-економічній сфері Донбасу. Друга половина 40-х – кінець 80-х рр. ХХ ст. – Донецьк: ООО "Лебедь", 2004. – 412 с.
18. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 25, спр. 550, арк. 94.
19. Там само, спр. 2109, арк. 78.
20. Держархів Івано-Франківської області, ф. П-1, оп. 1, спр. 5083, арк. 119.
21. Там само, спр. 5467, арк. 77.

Светлана Давидович

СОЦИАЛЬНО-БЫТОВАЯ СФЕРА ПРИКАРПАТСКОГО СЕЛА ПЕРИОДА "ЗАСТОЯ"

В статье охарактеризовано составляющие социальной сферы села периода "развитого социализма" – бытовой комплекс, в который входило жилищно-коммунальное хозяйство, транспорт, торговля, служба быта.

Ключевые слова: Ивано-Франковская область, село, социальная политика, быт, дефицит.

Svetlana Davidovich

SOCIAL CONDITIONS OF THE PRECARPATHIAN VILLAGE OF THE "STAGNATION" PERIOD

The domestic complex consisting of housing facilities, transport, trade and communal services, which is the constituent of the village social sphere during the period of "fully-fledged socialism" is characterized in the article.

Key words: Ivano-Frankivsk region, village, social policy, communal service, deficit.

УДК 94(477):331.101.262]”1943/1991”

Катерина Жбанова

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОРГАНІВ ОРГАНІЗОВАНОГО НАБОРУ РОБІТНИКІВ ТА ЇХ ПЕРЕСЕЛЕННЯ В УРСР (1943–1991 РР.)

У статті йдеться про формування центральних і місцевих органів, що контролювали та здійснювали організований набір робітників і їх переселення в УРСР, починаючи із 1943 р. Проаналізовано становлення та розвиток структури оргнаборів у радянській управлінській системі. Досліджено процес формування складу, устрою, компетенції, функцій та порядку роботи державних установ, що займалися міжгалузевим і міжрегіональним розподілом кадрів. Визначено основні етапи їх діяльності упродовж другої половини ХХ ст.

Ключові слова: організований набір робітників, трудові ресурси, трудові резерви, управління, державні установи.

Соціально-економічний сектор незалежної України значною мірою увібрав у себе практику радянського управління цими галузями. Однією із таких була система здійснення організованого набору робітників, що упродовж другої половини ХХ ст. неодноразово реорганізовувалася відповідно до економічних та політичних умов. Розширення і поглиблення знань про створення, структурні особливості та функціонування органів оргнабору допоможуть глибше осягнути складні і неоднозначні завдання в галузі праці, які постають перед органами державної влади в нинішній перехідний період.